

VN/3756/2019-YM-1

Lausunto ehdotuksesta valtioneuvoston asetukseksi jätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Vuoden 2020 alusta jätteiden ja sivuvirtojen tietoaalustaa (Materiaalitori) käytetään jätelain velvoittamana kunnan toissijaisen jätehuoltopalvelun (TSV) edellytyksenä olevan muun palvelutarjonnan puutteen toteamiseen, palvelua koskevien tietojen hallintaan ja käsittelyyn sekä palvelun seurantaan ja valvontaan. Tietoaalustamenettely on tarpeellinen uudistus kunnan lakisääteisen tehtävän avoimuuden ja läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä TSV-palvelua koskevasta pyynnöstä, TSV-sopimuksesta ja muista olennaisista tiedoista.

Nyt käsillä olevalla jäteasetuksen muutoksella ehdotetaan lisättäväksi tietovaatimukset jätelain 33 §:n 2 momentin tarjouspyyntöä ja 3 momentin TSV-sopimusta koskien.

YTP näkee asetusmuutosehdotuksen tarpeelliseksi mutta pyytää täsmentämään sitä erältä osin kunnan lakisääteiseen tehtävään liittyvän avoimuuden ja läpinäkyvyyden varmistamiseksi.

Muun palvelutarjonnan puutteen todentamista on syytä ohjata

Ehdotetussa 36 a §:ssä on listattu tietovaatimukset, jotka tarjouspyyntöön ja TSV-palvelupyyntöön tulee vähintään sisällyttää. Vaadittavat tiedot ovat perusteltuja, ja ne tuleekin mieltää nimenomaan TSV-menettelyn vähimmäisvaatimuksiksi. Sujuvan tiedonsiirron vuoksi vähimmäisvaatimukset voivat kuitenkin olla yhtäläiset sekä tarjouspyynnölle että TSV-palvelupyynnölle. Mikäli vähimmäisvaatimukset koetaan liian rajoittaviksi tarjouskilpailussa, voidaan vähimmäisvaatimukset säätää vaihtoehtoisesti koskemaan vain TSV-palvelupyyntöä.

Tietoaalustassa voitaneen kuitenkin mahdollistaa tarkentavien tietojen ja muiden lisätietojen antaminen. Tietoaalustamenettelyssä vaadittavat vähimmäistiedot eivät myöskään estä tarjouksen pyytäjää ja tarjoajia neuvottelemasta tarkemmin esimerkiksi tarjouspyynnön kohteena olevasta jätteestä ja tarvittavan palvelun luonteesta.

36 a §:n toisessa momentissa säädetään, että 1 momentissa tarkoitettujen tietojen lisäksi TSV-palvelupyynnössä on oltava tieto jätteiden ja sivuvirtojen tietoaalustassa tapahtuneesta muun palvelutarjonnan puutteen todentamisesta. Momentti on oleellinen.

Muun palvelutarjonnan puutteen todentaminen on edellytys TSV-palvelulle ja siten TSV-sopimuksen laadinnalle. Tiedon antamista tietoaalustalla tehdystä palvelupuutteen todentamisesta on syytä ohjata tarkemmin tietoaalustassa. Momentin perusteella vähimmäisvaatimuksena tulisi olla, että TSV-palvelupyynnön tekijä valitsee perusteen pyynnölleen (1. ☐ ei tarjouksia; 2. ☐ laadultaan kohtuuton tarjous; 3. ☐ hinnaltaan kohtuuton tarjous). Mikäli kyseeseen tulee 2. tai 3. valinta, pyyntö tulee perustella myös sanallisesti. Ensimmäisen valinnan ei tulisi olla mahdollinen, mikäli tarjouspyyntöön on tullut tietoaalustassa tarjous tai tarjouksia.

Tietotalustan ulkopuolella laadittujen sopimusten tulee perustua muun palvelutarjonnan puutteen todentamiseen

Tietotalustan käyttö on sitä sujuvampaa, mitä paremmin tiedot siirtyvät automaattisesti järjestelmän sisällä. Tietotalustan tulee TSV-menettelyjen osalta ohjata käyttäjiä siten, että jätelain 33 §:n edellytykset TSV-palvelulle tulevat automaattisesti ja välttämättä otetuksi huomioon.

Oleellista on, että tietotalustamenettelyn eri vaiheiden välillä säilyy sähköinen linkitys. Toisin sanoen tarjouspyynnön, mahdollisen TSV-palvelupyyntön ja mahdollisen TSV-sopimuksen jatkumon tulee olla jälkikäteen läpinäkyvä.

Jätelain 33 §:n 3 momentti sallii, että TSV-sopimuksia laaditaan myös tietotalustan ulkopuolella. Tällöin edellytetään, että kunta toimittaa olennaiset tiedot sopimuksesta tietotalustaan viimeistään 14 vuorokauden kuluttua sopimuksen tekemisestä.

Tietotalustan ulkopuolella laadittavien sopimusten osalta on syytä ottaa huomioon, että myös niiden edellytyksenä on jätelain 33 §:n 2 momentin mukainen tietotalustalla todennettava muun palvelutarjonnan puute. Tietotalustaan ei siten tule voida viedä tietoja TSV-sopimuksista, jotka eivät perustu 2 momentin mukaiseen menettelyyn.

Koska lakimuutoksen ja nyt käsillä olevan asetusmuutosehdotuksen tavoitteena on varmistaa lakisääteistä tehtävää koskeva avoimuus ja läpinäkyvyys, on syytä hyödyntää tietotalustalle rakennettavia ominaisuuksia siten, ettei tietotalustalle ole edes mahdollista viedä sellaisia sopimustietoja, jotka eivät perustu jätelain 33 §:n 2 momentin mukaiseen muun palvelutarjonnan puutteen todentamiseen tietotalustassa.

Tietotalustan ulkopuolella laadittuun sopimukseen liittyviä sopimustietoja tietotalustaan syötettäessä TSV-sopimus tulee linkittää tietotalustassa aiemmin läpikäytyyn muun palvelutarjonnan puutteen todentamiseen.

On syytä kiinnittää huomiota siihen, että ilman tarjouspyynnön, TSV-palvelupyyntön ja TSV-sopimuksen välillä säilyvää linkitystä, on mahdollista laatia TSV-sopimuksia noudattamatta lain 33 §:n 2 momenttia. Tällöin yksi tietotalustan keskeinen tavoite vesittyy.

Linkitys on edellytys myös seurannan ja mahdollisen valvontatarpeen kannalta.

TSV-palvelun hinta on julkisoikeudellinen maksu ja sen läpinäkyvyyteen on kiinnitettävä huomiota

Ehdotetun 36 b §:n 1 momentin kohdan 5 tietovaatimus koskee kunnan tarjoaman TSV-palvelun hintaa. Koska laki sallii kohtuullisuusharkinnan ja TSV-hinnoitteluun on aiemmin liittynyt epäselvyyttä, on hintaa koskeva tietovaatimus erittäin perusteltu.

Hintatieto on välttämätön edellytys valvontatoimenpiteiden mahdollistamiseksi. Koska viranomaisille ei ole säädetty säännöllisiä tai jatkuvatoimisia seurantavaroitteita jätelain 33 §:ään liittyen, mahdollisia valvontatoimenpiteitä voidaan toteuttaa vain, mikäli mahdollisia epäkohtia pystytään havaitsemaan ja saattamaan viranomaisen tietoon.

Vähimmäisvaatimuksena tulee olla, että TSV-sopimusta edeltävään tarjouspyyntöön osallistuneet tarjoajat saavat tietotalustan kautta automaattisesti tiedon laaditusta TSV-sopimuksesta, sen perusteesta ja TSV-palvelun hinnasta. Tässä menettely mukailisi julkisissa hankinnoissa käytössä olevaa jälki-ilmoitusta. TSV-

sopimuksen ollessa kyseessä kuvatulla menettelyllä varmistettaisiin, että sopimus on laadittu jätelain edellytysten mukaisesti (mm. jätetaksaa noudattaen).

Ensisijaisesti YTP katsoo kuitenkin, että hintatiedon tulisi olla avoin kaikille tietopalustaan kirjautuneille. Tätä puoltaa se, että TSV-palvelua koskeva jätemaksu on julkisoikeudellinen maksu, josta säännellään jätelain 78 § ja 79 §:ssä. Lisäksi TSV-sopimukset ovat julkisia asiakirjoja.

TSV-sopimusta koskeva julkisuus tietopalustassa voitaneen toteuttaa teknisesti siten, että TSV-sopimuksen mahdollisesti salassa pidettäväksi katsottavat tiedot jäisivät vain viranomaisen tiedonsaantioikeudella nähtäväksi. Tässä kohdin tulee kuitenkin ottaa huomioon, että mikäli tiedot ovat olleet tarjouspyyntövaiheessa tietopalustaan kirjautuneiden nähtävillä, ei niiden salaamiseen liene tarvetta jatkossakaan. Julkisesta palvelusta laskutettava hinta ei voi olla salattava tieto.

Muiden tietopalustaan toimitettavien tietojen on oltava yhdenmukaisia

Ehdotetun 36 b §:n 2 momentissa tehdään ristiviittaus jätelain 33 §:n 4 momenttiin. Viittaus on informatiivinen, joskaan ei täsmennä 4 momentin tietovaatimuksia. Seurannan ja valvonnan näkökulmasta tulisi harkita, olisiko joltain osin syytä täsmennä myös lakipykälän 4 momentin ”olennaisia tietoja” ehdotetun 36 b §:n 2 momentissa.

Vaihtoehtoisesti ko. tietojen toimittamista voidaan ohjata suoraan tietopalustassa syötettäväksi vaadittavilla suureilla ja yksiköillä. Asetusehdotuksen perustelumuistio viittaa tähän.

Seurannan ja mahdollisen valvonnan näkökulmasta on oleellista, että eri alueilta kertyvät tiedot perustuvat samoihin suureisiin ja yksiköihin, ja raportoitavien tietojen tulee olla summattavissa tai muilla tarpeellisin tavoin yhdisteltävissä niihin tietoihin, jotka kertyvät tietopalustaan ehdotettujen 36 a ja b §:n nojalla.